

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали II Міжнародної
науково-практичної конференції**

11-12 листопада 2021 року

Київ 2021

розробляти схеми територіального планування, схеми землеустрою та схеми формування екомережі в межах територій рад.

Список використаних джерел

1. Будзяк О.С. Формування екологічнобезпечного землекористування на сільськогосподарських угіддях України // Збалансоване природокористування. 2016. № 3. С. 180-187.
2. Гуцуляк Г.Д. Сталий розвиток землекористування: методологічні аспекти управління: монографія. Чернівці: Прут, 2010. 365 с.
3. Добряк Д.С. Стан і перспективи розвитку землеустрою в Україні // Землевпорядкування. 2002. № 2. С. 22–31.
4. Новаковський Л.Я., Третяк А.М. Основні положення концепції розвитку земельної реформи в Україні. К.: Інститут землеустрою УААН, 2000. 54 с.
5. Третяк А.М. Землеустрій в Україні: теорія, методологія: монографія. Херсон: Грінь Д.С., 2013. 650 с.

Семчик О.В.

к.ю.н.

*Інститут землекористування НААН України
м. Київ, Україна*

ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ СМУГ ВІДВЕДЕННЯ НА ПРИКЛАДІ ЗЕМЕЛЬ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Багатовікова практика свідчить про те, що головними джерелами життєдіяльності та процвітання будь-якої держави є земельні ресурси й населення, що проживає на них. При цьому під земельними ресурсами потрібно розуміти не лише територію держави, але й усе, що розташоване «над» і «під» цим простором. Залізничний транспорт є однією з основних ланок соціальної та економічної систем держави та використовує в своїй діяльності значні обсяги земель. На цих землях розміщені об'єкти нерухомості, що становлять основу залізничної системи країни. Землі залізничного транспорту повинні раціонально та належно використовуватись за цільовим призначенням [1].

Для того щоб в умовах ринкової економіки використовувати землі на користь залізничного транспорту, необхідно володіти точною інформацією про кількість, правовий режим і характеристики земель. Механізм реалізації прав на землю передбачає наявність земельних норм матеріального права й водночас норм земельно-процесуального права [2].

Найважливішим елементом механізму реалізації права на землі залізничного транспорту є процедури. Під процедурою потрібно розуміти

сукупність правових вимог до складу, форми, строків і послідовності дій суб'єктів земельних відносин, регульованих земельним правом, а також вимог до підприємств залізничного транспорту як суб'єктів цих відносин. Джерелами процедур є безпосередньо норми земельного права.

У сучасних умовах зростає роль землеустрою, позаяк він може сприяти підвищенню ефективності використання земель залізничного транспорту. Метою землеустрою є забезпечення раціонального використання й охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища й поліпшення природних ландшафтів [3]. Землеустрій спрямований так, щоб кожна земельна ділянка, що використовується підприємствами залізничного транспорту, використовувалась економічно ефективно, екологічно доцільно та соціально зумовлено.

Тож планування використання земель залізничного транспорту має здійснюватися також з метою визначення довгострокової перспективи розвитку залізниць на основі зазначених соціально-економічних програм, землевпорядної, містобудівної, природоохоронної та іншої документації.

Відповідно до ст. 63 Земельного кодексу України для забезпечення експлуатації та захисту від забруднення, пошкодження і руйнування каналів зрошувальних і осушувальних систем, гідротехнічних та гідрометричних споруд, водойм і гребель на берегах річок виділяються земельні ділянки смуг відведення з особливим режимом використання [3].

Землі смуг відведення залізниць повинні відповідати містобудівним і екологічним вимогам, санітарним та іншим нормам. Межі смуг відведення визначаються державним актом на право постійного користування земельною ділянкою та додатками до цього акта.

Ширина смуги відведення визначається на підставі потреб технологічного комплексу залізничного транспорту на його розміщення, експлуатацію, утримання та відновлення, відповідно до вимог чинної нормативної документації. Державними будівельними нормами України ДБН «*А.2.3-19:2018. Споруди транспорту. Залізниці колії 1520 мм. Норми проектування*» передбачено, що до смуги відведення належать [4]:

- ширина земляного полотна, з урахуванням укосів насипу чи виїмки, на якому розташовується колійний розвиток залізничних станцій чи перегонів;
- ширина технологічних майданчиків, на яких розташовані будівлі та споруди технологічного комплексу всіх господарств залізниці, естакади та віадуки з урахуванням укосів;
- ширина технологічних зон.

В свою чергу в межах ширини технологічних зон розміщують [4]:

- водовідвідні та водопропускні споруди;
- укосоукріплювальні та регуляційні споруди;
- споруди для пропускання селів тощо.

Також в межах ширини технологічних смуг використовується для пропуску повітряних і кабельних ліній електропостачання, зв'язку та сигналізації; снігових мас при хуртовинах; автотранспортних проїздів; протипожежних смуг; захисних лісонасаджень та інших огорож [5].

Загалом ширину земельних ділянок смуги відведення необхідно встановлювати як найбільше значення із складових, визначених за вказаними вище умовами та факторами. У випадках, коли ширина смуги відведення за умовами прояву небезпечних природних факторів перевищує ширину смуги відводу, отриману з конструкції поперечних профілів земляного полотна, додаткова смуга зараховується до охоронної зони.

Уздовж траси залізничних колій, що перетинають території, покриті пісками, необхідно передбачати смуги відведення для піскозахисних лісових насаджень або фітомеліоративного піскозахисту (закріплення пісків деревною, чагарниковою та трав'янистою рослинністю), а також для розташування ґрунтоукріплювальних лісових насаджень, які забезпечують захист колії та споруд від зсувів, обвалів, осипання, селів, утворення ярів [5]. Ширину смуги відведення в місцях, де колія чи споруди потребують спеціального захисту, встановлюють з урахуванням їхнього розміщення.

Ширина смуги відведення для певних ділянок траси на перегонах визначається за типовими чи індивідуальними проектами розміщення на них таких споруд і пристроїв [5]:

- а) штучних споруд (мости, трубопроводи, тощо);
- б) переїздів на перетині з автошляхами;
- в) тягових підстанцій з відповідними площами для їх огороження;
- г) споруд укріплення берегів;
- г) протизсувних споруд;
- д) насаджень і споруд, які захищають земляне полотно від ерозії, піщаних заносів, виходу на колії бездоглядної худоби.

Потрібно зауважити, що за цим порядком індивідуальні проекти смуги відведення розроблялися лише для специфічних ділянок колії.

Висновки. Залізничний транспорт сьогодні є найбільш фундаментальним соціально-економічним утворенням господарського комплексу України. Тож його пристосування до зовнішнього середовища, де відбуваються економічні та соціально-суспільні трансформації, формують підвалини ринкової економіки, має надзвичайно важливе значення.

Правова охорона земель залізничного транспорту має здійснюватися за двома основними напрямками: правова охорона земель залізничного транспорту як просторового територіального базису; забезпечення раціонального використання земель залізничного транспорту, а також захист їх від негативних (шкідливих) впливів з метою збереження, відновлення та поліпшення земельних ресурсів [6].

Продовження дослідження в цьому напрямі повинно забезпечуватися розробленням науково-методичної бази та створення ефективної системи управління земельними ресурсами й удосконалення структури спеціально уповноважених органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з питань управління землекористуванням як центральної ланки в цій системі.

Список використаних джерел

1. Позднякова Л.О., Гриценко Н.В. Теоретичні підходи щодо проблеми підвищення ефективності роботи залізничного транспорту України. *Залізничний транспорт України*. 2008. № 1. С. 74–75.
2. Семчик В.І. До питання про механізм реалізації права на землю громадянами та юридичними особами. *Право України*. 2009. № 9. С. 6–10.
3. Земельний кодекс України №2768-III станом на 07.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
4. Державні будівельні нормами України ДБН «*А.2.3-19:2018. Споруди транспорту. Залізниці колії 1520 мм. Норми проектування*». Міністерство розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/V2319.pdf>
5. ДСТУ-Н Б В.2.3-27:2011. Споруди транспорту. Залізниці. Визначення ширини смуги відведення. Наказ Міністерства регіонального розвитку та будівництва України від 22.07.2011 р. № 85. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0085858-11#Text>
6. Балюк Г. І. Дотримання вимог земельного законодавства як вимога забезпечення національної безпеки України. *Земельне право України*. 2006. № 9. С. 3–5.